

VALTIN KANSSA LIIKKUJAKSI -HANKKEEN SEURANTA (2017–2019)

Koonnut Heidi Skantz 6.4.2020

1 VALTTI-OHJELMAAN OSALLISTUNEET LAPSET JA NUORET

Valtti-ohjelman kolmelle eri kaudelle 2017, 2018 ja 2019 haki yhteensä 889 lasta ja nuorta (Taulukko 1). Eniten hakijoita oli vuonna 2017 ja vähiten 2019. Kaikkiaan 663 lasta ja nuorta pääsi etsimään harrastusta yhdessä Valtti-ohjaajan kanssa vuosina 2017–2019. Heistä 57 % (n=381) vastasi kauden lopuksi lähetettyyn palautekyselyyn. Vuosina 2017 ja 2018 osallistuneista perheistä 23 % (n=106) vastasi myös seurantakyselyyn, joka lähetettiin vuosi kokeilujen jälkeen.

Taulukko 1. Valtti-ohjelmaan hakeneet lapset ja nuoret.

Vuosi	2017	2018	2019	2017–2019
Hakijoita	353	311	225	889
Aloitti ohjelman	250	215	198	663
Palautekysely	152	126	103	381
1 v. seurantakysely	41	65	-	106

Valtti-ohjelmaan hakeneet lapset ja nuoret olivat keskimäärin 12-vuotiaita ja suurin osa heistä oli poikia (Taulukko 2). Vuosina 2018 ja 2019 hakijoista suurin osa ilmoitti, että heillä on jokin lääkärin toteama pitkäaikaissairaus tai vamma. Toimintakykyä kartoitettiin kysymällä vaikeuksia eri osa-alueilla. Vuonna 2017 toimintakykyä selvitettiin hieman suppeammin ja eri kysymysmuodoilla (liite 1), minkä vuoksi vertailu vuosiin 2018 ja 2019 (liite 2) on hankalaa. Hakijoilla oli eniten vaikeuksia seuraavilla toimintakyvyn osa-alueilla: saada ystäviä, hyväksyä muutoksia rutiineihin, keskittyä ja huolehtia itsestä. Alle puolella hakijoista oli ylipäänsä jokin harrastus. Noin joka kolmannella oli jokin liikunnallinen harrastus ennen Valtti-ohjelmaan hakemista. Noin joka kolmas 2018 ja 2019 hakeneista kertoi liikkuvansa vähintään neljä tuntia viikossa.

Taulukko 2. Valtti-ohjelmaan hakeneiden lasten ja nuorten taustatiedot ohjelmaan haettaessa.

	2017 N = 353	2018 N = 311	2019 N = 225	Kaikki hakijat N = 889
Ikä (ka)	12.1	12.0	11.9	12.0
Tyttyjä	33 % (117)	27 % (84)	26 % (58)	29 % (259)
Äidinkieli suomi	96 % (339)	92 % (285)	96 % (215)	94 % (839)
Lääkärin toteama pitkäaikaissairaus tai vamma	-	95 % (296)	96 % (217)	96 % (513)
Vaikeuksia (vähän, paljon tai ei onnistu lainkaan)				
Saada ystäviä	-	80 % (250)	81 % (183)	81 % (433)
Hyväksyä muutoksia rutiineihin	-	80 % (249)	80 (181)	80 % (430)
Keskittyminen	84 % (295)	79 % (247)	76 % (170)	81 % (712)
Itsestä huolehtiminen	90 % (318)	70 % (218)	73 % (165)	79 % (701)
Kontrolloida käytöstä	-	80 % (248)	75 (168)	78 % (416)
Oppiminen	-	79 % (245)	77 % (173)	78 % (418)
Muistaminen	-	72 % (223)	61 % (138)	67 % (361)
Kommunikointi	73 % (257)	61 % (191)	62 % (140)	66 % (588)
Liikkuminen	66 % (233)	-	-	66 % (233)
Näkeminen	23 % (82)	13 % (39)	17 % (39)	18 % (160)
Käveleminen	-	15 % (46)	15 % (34)	15 % (80)
Kuuleminen	16 % (58)	6 % (19)	7 % (15)	10 % (92)
Harrastus	44 % (154)	-	-	44 % (154)
Liikunnallinen harrastus	-	32 % (98)	33 % (74)	32 % (172)
Kevyt liikunta (lähes joka päivä tai joka päivä)	25 % (88)	-	-	25 % (88)
Kohtalainen tai raskas liikunta (lähes joka päivä tai joka päivä)	13 % (45)	-	-	13 % (45)
Liikuntaa vähintään 4 tuntia viikossa	-	33 % (101)	29 % (65)	31 % (166)

2 VALTTI-OHJELMAN TOTEUTUMINEN

Valtti-ohjelman palautekyselyyn vastanneiden lasten ja nuorten taustatiedot löytyvät taulukosta 3.

Taulukko 3. Valtti-ohjelman palautekyselyyn vastanneiden lasten ja nuorten taustatiedot.

	2017 N = 152	2018 N = 126	2019 N = 103
Ikä (ka)	11,9	11,7	11,3
Tyttöjä	33 % (50)	27 % (34)	20 % (21)
Vaikeuksia (vähän, paljon tai ei onnistu lainkaan)			
Saada ystäviä	-	83 % (103)	83 % (85)
Itsestä huolehtiminen	95 % (145)	74 % (93)	89 % (81)
Keskittyminen	84 % (128)	80 % (101)	76 % (78)
Kommunikointi	74 % (113)	63 % (79)	64 % (66)
Näkeminen	28 % (42)	18 % (23)	16 % (16)
Liikkuminen	63 % (96)	19 % (24)	11 % (11)
Kuuleminen	15 % (22)	6 % (7)	7 % (7)

Valtti-ohjelmaan kuuluu alku- ja lopputapaamisen lisäksi neljä harrastekokeilua, mutta käytännön toteutus jää Valttina toimivan opiskelijan varaan. Alku- ja lopputapaamiset toteutuivat parhaiten vuonna 2019, jolloin 97 % vastaajista kertoi, että heille oli järjestetty alkutapaaminen ja 60 %:lle myös lopputapaaminen. Harrastekokeilujen määrän keskiarvo oli kaikkina vuosina noin 3.6. Kaikkiaan harrastekokeiluja oli järjestetty yhteensä 1 355 kappaletta. Perheet olivat käyttäneet keskimäärin sisäänpääsyihin tai osallistumismaksuihin 23 €, kuljetuksiin 18 € ja välineisiin 9€.

Taulukko 4. Valtti-ohjelman toteutuminen palautekyselyiden mukaan.

	2017 N = 152	2018 N = 126	2019 N = 103	2017-2019 N = 381
Alkutapaaminen	95 % (144)	93 % (117)	97 % (100)	95 % (361)
Lopputapaaminen	53 % (81)	41 % (51)	60 % (62)	51 % (194)
Harrastekokeilujen määrä, ka	3.8	3.5	3.6	3.6
Harrastekokeiluja yhteensä	568	427	360	1355

Harrastekokeilujen kustannukset, ka				
Sisäänpääsy- tai osallistumismaksut	27.5 €	28.4 €	17.3 €	23.4 €
Kuljetukset	20.1 €	23.5 €	11.6 €	17.7 €
Välineet	19.4 €	51.2 €	2.7 €	8.8 €

3 LIIKKUMISEN MÄÄRÄ JA LIIKUNNAN HARRASTAMINEN

Palautekyselyihin vastanneista 41 % oli löytänyt Valtti-ohjelman aikana harrastuksen, jota palautekyselyn aikaan harrasti säännöllisesti, ja 55 % löysi harrastuksen, jonka voi aloittaa myöhemmin (Taulukko 5). Hieman alle puolet (44 %) vastaajista kertoi liikunnan määrän lisääntyneen jonkin verran tai paljon Valtti-ohjelman aikana. Lähes kaikki (79 %) palautekyselyyn vastanneista suosittelisivat Valtti-ohjelmaa myös muille.

Taulukko 5. Harrastuksen löytyminen ja itseraportoitu liikunnan määrä

	2017 N = 152	2018 N = 126	2019 N = 103	2017-2019 N = 381
Löysi harrastuksen	37 % (56)	46 % (58)	43 % (44)	41 % (158)
Löysin harrastuksen, jonka voi aloittaa myöhemmin	41 % (62)	68 % (85)	59 % (61)	55 % (208)
Itseraportoitu liikunnan määrä lisääntyi (kyllä, jonkin verran tai paljon)	44 % (66)	44 % (56)	44 % (45)	44 % (167)
Suosittelisi ohjelmaa muille	78 % (118)	82 % (103)	78 % (80)	79 % (301)

Harrastuksen Valtti-ohjelman aikana löytäneet eivät eronneet iän tai sukupuolen osalta niistä, jotka eivät olleet löytäneet harrastusta Valtti-ohjelman aikana (Taulukko 6). Sen sijaan alku- ja lopputapaamisten järjestämisellä sekä harrastekokeilujen määrällä näytti olevan merkitystä harrastuksen löytymiseen. Niille lapsille ja nuorille, jotka olivat löytäneet harrastuksen Valtti-ohjelman aikana, oli useammin järjestetty alku- ja lopputapaamiset ja järjestetty keskimäärin enemmän harrastekokeiluja, kuin vastaajille, jotka eivät olleet löytäneet harrastusta.

Taulukko 6. Palautekyselyyn vastanneet vuosina 2017–2019 jaoteltuna harrastuksen löytymisen perusteella.

	Löysi harrastuksen N = 158	Ei löytänyt harrastusta N = 222
Ikä, keskiarvo	11.6	11.7
Tyttöjä	31 % (49)	25 % (56)
Alkutapaaminen	98 % (154)	93 % (206)
Lopputapaaminen	65 % (103)	41 % (91)
Harrastekokeilujen määrä	4.0	3.4

Suosituimpia harrastuksia olivat uinti, jalkapallo, ratsastus, salibandy, keilaus, kuntosali ja koripallo (Taulukko 7).

Taulukko 7. Yleisimmin löydetty harrastukset vuosina 2017–2019 (n=158)

Harrastus	2017	2018	2019	2017–2019
Uinti	5	11	13	29
Jalkapallo	4	5	20	29
Ratsastus	5	9	10	24
Salibandy	4	3	13	20
Keilaus	1	4	13	18
Kuntosali	4	3	10	17
Koripallo	1	2	14	17
Judo	1	2	13	16
Tanssi	3	2	11	16
Lasten jumppa tai liikuntakerho	2	1	13	16
Jääkiekko tai kelkkajääkiekko	3	3	9	15
Sulkapallo	0	2	12	14
Sirkus	0	3	10	13
Kiipeily	0	2	10	12
Yleisurheilu	0	2	10	12

4 MITKÄ TEKIJÄT AUTOIVAT JA ESTIVÄT HARRASTUKSEN LÖYTYMISTÄ

Harrastuksen löytäneiltä vastaajilta kysyttiin, että mitkä tekijät olivat edistäneet harrastuksen löytymistä Valtti-ohjelman aikana (Taulukko 8). Harrastuksen löytymistä edistivät eniten seuraavat seikat: liikunnan harrastaminen on hauskaa, on aikaa liikunnalle, sai itse vaikuttaa harrastusvalintaan, huomasi, että pärjää ja pystyy ja harrastuksessa oli hyvä ohjaaja.

Taulukko 8. Harrastuksen löytymistä edistäneet tekijät 2017–2019 (N=243). Järjestetty täysin samaa mieltä prosentiosuuksien mukaan.

	Täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä, % (n)
Liikunnan harrastaminen on hauskaa	84 % (204)
Minulla on aikaa liikunnalle	79 % (193)
Sain vaikuttaa itse harrastusvalintaan	76 % (184)
Huomasin, että pärjään ja pystyn	73% (177)
Harrastuksessa on hyvä ohjaaja	67 % (163)
Pääsin mukavaan porukkaan harrastamaan	53 % (130)
Liikuntaharrastus löytyi läheltä	37 % (89)
Sain sopivat kuljetuspalvelut harrastuspaikalle	34 % (82)
Löysin hyvän avustajan, joka jatkaa harrastusta kanssani	18 % (44)
Löysin kaverin, jonka kanssa voin käydä liikkumassa	17% (41)
Pystyn kulkemaan itsenäisesti harrastuspaikalle	9 % (23)
Löysin hyvän apuvälineen liikuntaharrastuksen tueksi	9 % (22)

Ne, jotka eivät olleet löytäneet harrastusta Valtti-ohjelman aikana (Taulukko 9) arvioivat suurimmiksi esteiksi itsenäisen kulkemisen tai kuljetuspalvelujen, tai kaverin ja avustajan puuttumisen. Lisäksi lähes puolet raportoi, että ei ollut löytänyt sopivaa ryhmää.

Taulukko 9. Harrastuksen löytymistä estäneet tekijät vuosina 2017–2019 (n=271). Järjestetty täysin samaa mieltä prosentiosuuksien mukaan.

	Täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä, % (n)
En pysty kulkemaan itsenäisesti harrastuspaikalle	76 % (207)
Minulla ei ole kaveria, jonka kanssa käydä liikkumassa	72 % (195)
Minulla ei ole avustajaa, joka voisi jatkaa harrastusta kanssani	56 % (151)
En löytänyt sopivaa ryhmää	41 % (110)

Minulla ei ole kuljetuspalvelua harrastuspaikalle	37 % (101)
Koen, että en pärjää tai pysty	34% (100)
Liikuntaharrastus on liian kaukana kodistani	30 % (82)
En tiedä, mitä voisin harrastaa	29 % (79)
Kokeilemissani lajeissa ei ollut hyvää ohjaajaa	13 % (35)
Minulla ei ole aikaa liikuntaan	11 % (29)
Terveydelliset syyt	11% (31)
Koin epäonnistumisia Valtti-ohjelman aikana	8 % (21)
En päässyt vaikuttamaan harrastuskokeiluihin	8 % (21)
Minulla ei ole liikuntaan soveltuvia apuvälineitä	4 % (11)
Haluamaani liikuntapaikkaan ei ole esteetöntä pääsyä	3 % (8)

5 YHDEN VUODEN SEURANTA

Vuosi ohjelman jälkeen -seurantakyselyt lähetettiin kaikille vuonna 2017 ja 2018 aikana Valtti-ohjelmaan osallistuneille, jotka olivat antaneet luvan tietojen tallentamiseen seuranta varten (Taulukko 10). Yhteensä 58 % raportoi liikkumisensa määrän lisääntyneen jonkin verran tai paljon verrattuna aikaan ennen Valtti-ohjelmaa. Kaikkiaan 31 % oli löytänyt Valtti-ohjelman aikana harrastuksen, jota jatkoi vuoden jälkeen edelleen säännöllisesti.

Taulukko 10. Valtti-ohjelman 1 vuoden seurantakyselyyn osallistuneiden itseraportoitu liikunnan määrä ja liikunnan harrastaminen.

	2017 N = 41	2018 N = 65	2017-2018 N = 106
Itseraportoitu liikunnan määrä lisääntyi (kyllä, jonkin verran tai paljon)	63 % (26)	55 % (36)	58 % (62)
Löysi harrastuksen ja on jatkanut harrastamista säännöllisesti	32 % (13)	31 % (20)	31 % (33)
Löysi harrastuksen, mutta ei harrasta sitä säännöllisesti	27 % (11)	11 % (7)	26 % (28)
Löysi harrastuksen, mutta ei ole jatkanut sen harrastamista	10 % (4)	9 % (6)	9 % (10)

Liite 1. Toimintakyvyn arviointi vuonna 2017.

Arvioi hakijan toimintakykyä kuudella eri osa-alueella (näkeminen, kuuleminen, liikkuminen, keskittyminen, itsestä huolehtiminen ja kommunikaatio) asteikolla 1–4. 1=ei vaikeutta, 2=lievää vaikeutta, 3=runsaasti vaikeutta, 4= ei onnistu lainkaan

	1	2	3	4
Näkeminen				
Kuuleminen				
Liikkuminen				
Keskittyminen				
Itsestä huolehtiminen				
Kommunikaatio				

Liite 2. Toimintakyvyn arviointi vuosina 2018 ja 2019.

Kun vertaat hakijaa muihin (vammattomiin) samanikäisiin, onko hakijalla vaikeuksia normaali arjessa seuraavilla eri osa-alueilla. 1 = ei vaikeaa/ on helppoa, 2 = lievästi vaikeaa, 3 = erittäin vaikeaa ja 4 = ei onnistu lainkaan.

	1	2	3	4
Nähdä, vaikka käyttää silmälaseja				
Kuulla puhetta, vaikka käyttää kuulolaitetta				
Kävellä 100 metriä, vaikka käyttäisi apuvälinettä				
Huolehtia itsestä, kuten syöminen ja pukeutuminen				
Tulla ymmärretyksi, kun puhuu				
Oppia asioita				
Muistaa asioita				
Keskittyä, vaikka tehtävä olisi mieleinen				
Hyväksyä muutoksia omaan rutiineihin				
Kontrolloida omaa käyttäytymistä				
Saada ystäviä				